

гарантіями доступу дітей до загальної середньої освіти. Водночас їх виконання потребує належного бюджетного фінансування. Перспективи вдосконалення правового регулювання у сфері загальної середньої освіти пов'язані не стільки із вдосконалення законодавчої бази, скільки із забезпеченням відповідного матеріального забезпечення закладів середньої освіти та педагогічних працівників.

1. Конвенція про права дитини : резолюція Генеральної асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 1990. № 1. Ст. 205.

2. Декларація прав дитини : резолюція Генеральної асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text.

3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 31. Ст. 226.

4. Конституція України : Основний Закон України від 28 червня 1996 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

5. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38 – 39. Ст. 380.

Роман ГАВРІК

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова
(м. Хмельницький, Україна)

Надія ДЕМЧИК

викладач кафедри адміністративної
діяльності Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького
(м. Хмельницький, Україна),
кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ПРИМУСОВОМУ ВИДВОРЕННЮ В ПРАКТИЦІ ПРИКОРДОННИХ ТА МІГРАЦІЙНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

У своїй діяльності відповідні службові особи, передусім органів охорони державного кордону, в тому числі і представники Державної міграційної служби України, стикаються з рядом проблем, пов'язаних із забезпеченням прав іноземців та осіб без громадянства, які підлягають

примусовому видворенню.

Зокрема, наразі невирішеною проблемою з питань примусового видворення іноземців або осіб без громадянства залишається питання «завислих мігрантів», тобто іноземців та осіб без громадянства, які, з одного боку, не можуть бути видворені з різних причин (в тому числі у зв'язку із неможливістю їх ідентифікації), з іншого – не мають законних підстав для перебування в Україні (зокрема, особи, які звільняються з державних установ виконання покарань після відбуття строку покарання та були засуджені до позбавлення волі більше, ніж на 1 рік або подальше перебування яких може становити загрозу для державної та національної безпеки або громадського порядку [1]). Зокрема, як зазначає Т. Дракохруст, відповідно до ст. 8 Європейської конвенції про права людини, встановлюється обов'язок держав-учасниць Конвенції не висилати іноземців та осіб без громадянства, чия висилка становитиме непропорційне втручання в їх сімейне або навіть особисте життя, а відмова в документуванні особи (наданні їй права на проживання на території країни-учасниці Конвенції), яка не може бути вислана з території країни-учасниці Конвенції (незалежно від вимог норм національного законодавства) має право залишатися на території цієї країни, саме по собі становить заборонене Конвенцією непропорційне втручання держави в право особи на повагу до особистого життя (принцип «не можеш депортувати іноземця – документуй його право на проживання на своїй території»). У той же час, законодавство України жодним чином належно не врегульовує відповідні питання, що призводить до практики, коли особа не може бути вислана з території України з тих чи інших об'єктивних причин, у тому числі через тісні сімейні і особисті зв'язки з Україною, проте водночас не може одержати дозвіл на легальне перебування/проживання на території України [2, с. 56]. На нашу думку, варто передбачити законодавчо можливість для особи отримання посвідчення на постійне проживання в Україні, якщо вона вже утримувалась в ПТПП вісімнадцять місяців з дня фактичного затримання особи, а вжиті заходи зацікавлених органів не забезпечили можливість здійснення примусового видворення з України цієї особи. У такому випадку за можливості ідентифікації такої особи, вона повинна отримати посвідчення на постійне проживання в Україні. Подібні пропозиції вже висувалися в науковій літературі, але лише щодо неможливості повторного примусового видворення особи [3, с. 163].

Також непоодинокими є випадки, коли особа *de jure* не є особою без громадянства, але, наприклад, у зв'язку з порушенням своїми батьками норм законодавства про громадянство країни походження, *de facto* є нею, оскільки не може користуватися захистом країни походження через те, що немає документів, що посвідчують її зв'язок із країною походження, та немає надії їх отримати у перспективі, оскільки без документів, що посвідчують особу, не може виїхати до країни походження. Зазначені особи часто також не мають коштів на виїзд до країни походження та перебування там протягом

часу, необхідного для встановлення їх громадянства. Зазначене питання надзвичайно актуальне у світлі неврегульованості статусу осіб, які проживають на території окупованих районів Донецької та Луганської областей, Криму, Молдови та Грузії, коли єдиними документами, які свідчать про громадянство особи, є документи, видані «органами влади» так званих «республік» (а фактично окупаційною адміністрацією). Дана проблема отримує ще більше актуальності у разі реінтеграції окупованих територій, коли виникне питання про долю осіб, які не зможуть підтвердити законність свого перебування легальними документами.

Т. Дракохруст зазначає, що одним із інструментів вирішення даної проблеми є передбачене ч. 17 ст. 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» право на отримання особами, чие видворення до спливу граничного строку утримання у Пункті тимчасового перебування іноземців було неможливим, посвідки на тимчасове перебування на території України терміном дії до 1 року, однак цей документ не дає права на постійне проживання в Україні, а таким чином не вирішує питання (хоча згідно із законодавством країн Європейського Союзу та Великобританії, для таких осіб передбачається «гуманітарний статус» або «дискреційний дозвіл на перебування», як він зветься у Великобританії). Крім того, виникають питання щодо оформлення посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон, що передбачена п. 7 Положення про посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 610 від 07 серпня 1995 року, оскільки останнє передбачене тільки для осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, що на практиці означає, що у разі відсутності у такої особи належних документів, що посвідчують особу оформлення відповідного посвідчення є неможливим, що, з одного боку, унеможлиблює її виїзд з України, з іншого – оформлення законного перебування в Україні [2, с. 57]. Можемо погодитися із даною позицією щодо внесення необхідних змін до Положення про посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон.

Також виникає питання про адекватність строків затримання особи з метою примусового видворення. Так, відповідно до ст. 33 Конвенції про статус апатридів, Договірні Держави, наскільки це можливо, сприяють асиміляції та натуралізації апатридів. Зокрема, вони роблять все від них залежне для прискорення процедур стосовно натуралізації і можливого зменшення пов'язаних із ними зборів і витрат. Втім, Закон України «Про статус іноземців та осіб без громадянства» та підзаконні акти, прийняті на його виконання, не передбачають заходів забезпечення виконання рішення про примусове видворення, альтернативних до затримання і поміщення до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства (хоча вони передбачені ст. 289 Кодексу адміністративного судочинства України, так як: взяття його на поруки або внесення застави). Таким чином,

правозастосовна практика обмежена законодавчим примусом автоматично позбавляти іноземця свободи кожні шість місяців (у кінцевому випадку – до 18 місяців) незалежно від особистої ситуації такої особи, наявності в нього сім'ї на території України тощо. У той же час, відповідно до принципу 6.1, що міститься у Двадцяти керівних принципах стосовно примусового повернення від 04 травня 2005 року, особа може бути позбавлена волі з метою видворення, якщо таке видворення виконується у відповідності до процедури, передбаченої законом, та у разі, якщо після докладного вивчення необхідності такого позбавлення волі в кожному конкретному випадку, влада приймаючої сторони дійшла висновку, що рішення про видворення не може бути ефективно забезпечено шляхом застосування заходів, не пов'язаних із позбавленням волі, тобто таких, як системи спостереження та контролю, застава та інше. У той же час, попри передбачення таких заходів у законодавстві, на практиці вони не застосовуються [2, с. 57].

Також у правовій літературі відзначається проблематика незабезпечення права іноземців або осіб без громадянства, які підлягають примусовому видворенню на надання безоплатної правової допомоги [4, с. 188–189].

1. Мартянова Р. А. Удосконалення взаємодії органів Державної міграційної служби України з органами влади щодо забезпечення державної безпеки всередині держави. *Університетські наукові записки*. 2018. № 66. С. 220–236

2. Дракохруст Т. В. Забезпечення реалізації правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні у контексті вітчизняного та міжнародного законодавства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2017. Випуск 24. С. 55–59.

3. Мартянова Р. А. Застосування заходів адміністративного примусу як засобу протидії нелегальній міграції: безпековий вимір. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. № 4. Том 30 (69). С. 158–165.

4. Чуприна Г. В. Представництво інтересів іноземців та осіб без громадянства у справах за зверненням Державної міграційної служби України з приводу примусового видворення. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 186–189.